

Nuo monsteros iki pomidorų

Dar visai neseniai močiutės namuose augusį ilgalapį inkstapapartį (*Nephrolepis exaltata*) tarsi relikviją aplenkdavome pagarbū atstumu. Vis dėlto kaip madų, taip ir augalų pasaulyje daug kas sukasi ratu, todėl nereikėtų stebėtis, kad pamačius šį gražuolį vienas mintis keičia kitos. Vietoj „O Dieve, šiame kambaryje tuoj nebeliks vietos žmonėms“ ir „Kitamet jau tikrai nepadėsiu jo persodinti“ vis dažniau beldžiasi: „Jdomu, ar močiutė sutiks išrauti gabalėlį ir man“ arba „Jei iš po lapų iškiščiau tik akis ir nosį, išeitų visai kieta asmenukė“. Gal besikeičiant augalų madoms naująjį monstera netrukus taps būtent ilgalapis inkstapapartis arba kažkuris iš galybės jo hibridų.

Aišku, nuostabiai monsterai (*Monstera deliciosa*) dėl to kažin ar verta nerimauti. Kadaisė psichiatrinių ligoinių ir nušėpusiose miestelių autobusų stočių pakampėse rymojusios pabaisos galvas pakėlė taip aukštai, kad instagramo socialiniame tinkle joms skirti pirmadieniai¹ kol kas neturi lygių. Jų fotografijos sulaukia neįtikimo peržiūrų ir komentarų skaičiaus. Gal tik pilėja (*Pilea peperomioides*) ir lyrapolis fikusas (*Ficus lyrata*), populiariausi aštuntojo ir devintojo dešimtmečių augalai, galėtų turėti savo antradienius ir trečiadienius.

2016 metais JAV atliktas tyrimas² atskleidė, kad tais metais sodininkų ir kambarinių augalų augintojų gretas papildė net 6 milijonai žmonių. Tokio masinio atsigręžimo į augalininkystę neregėta nuo praėjusio šimtmečio aštuntojo dešimtmečio. Dar įdomiau, kad penki milijonai iš tų šešių priklauso vadinamajai tūkstantmečio kartai – žmonėms, gimusiems tarp XX amžiaus devintojo dešimtmečio ir XXI amžiaus pradžios. Staigų susižavėjimą mūsų fotosintezę vykdančiais kaimynais lemia daug kas. Be abejo, prisideda išaugęs susidomėjimas ekologija, aplinkosauga ir sveikata. Tačiau nenuvertinkime socialinių tinklų poveikio. Jie, ypač instagramas, sparčiai augančiam kambarinių augalų populiarumui – tarsi supertrašos mūsų žalesiems draugams. Virtualiai panardžiusiam po kitų žmonių namų džiunglės šia liga lengva užsikrėsti. O priklausomybė nuo augalų maloni ir naudinga. Paviešinęs savo augalų lentynukę (angl. *plant shelfie*) gali tikėtis sulaukti bendraminčių pritarimo, pasidalyti patarimais, gal net sutikti savo gyvenimo meilę (kalbu ne apie monstera ar begoniją).

Žinant, su koku įkarščiu žmonės neria į augalų pasaulį, sunku prognozuoti, ką, pavartę tėvų jaunystės albumus ar sulipusius žurnalų apie namus puslapius, į padanges iškels jaunoji karta. Štai dabar šiaip jau visiems įgrisusi trijuostė sansevera (*Sansevieria trifasciata*) tapo patraukliai atrodančiu tvirtumo įsikūnijimu. Purpurinė tradeskantė (*Tradescantia pallida*), kuokštinis chlorofitas (*Chlorophytum comosum*), plunksnašakis smidras (*Asparagus setaceus*), peperomijos, begonijos bei palmės lyg niekur nieko brangiai perkamos gėlių parduotuvėse ir demonstruojamos visais įmanomais kanalais. Ant palangių sugrįžę mūsų močiucių ir tėvų auginti augalai puikiai dera su greitu šiuolaikinio gyvenimo ritmu. Jie patikrinti laiko ir nėra lėpūs. Belieka dau-giabučių laiptinėse ieškoti barščialapės begonijos (*Begonia heracleifolia*), ir kelis dešimtmečius besisukusi augalų madų karusėlė grįš į pirminį tašką.

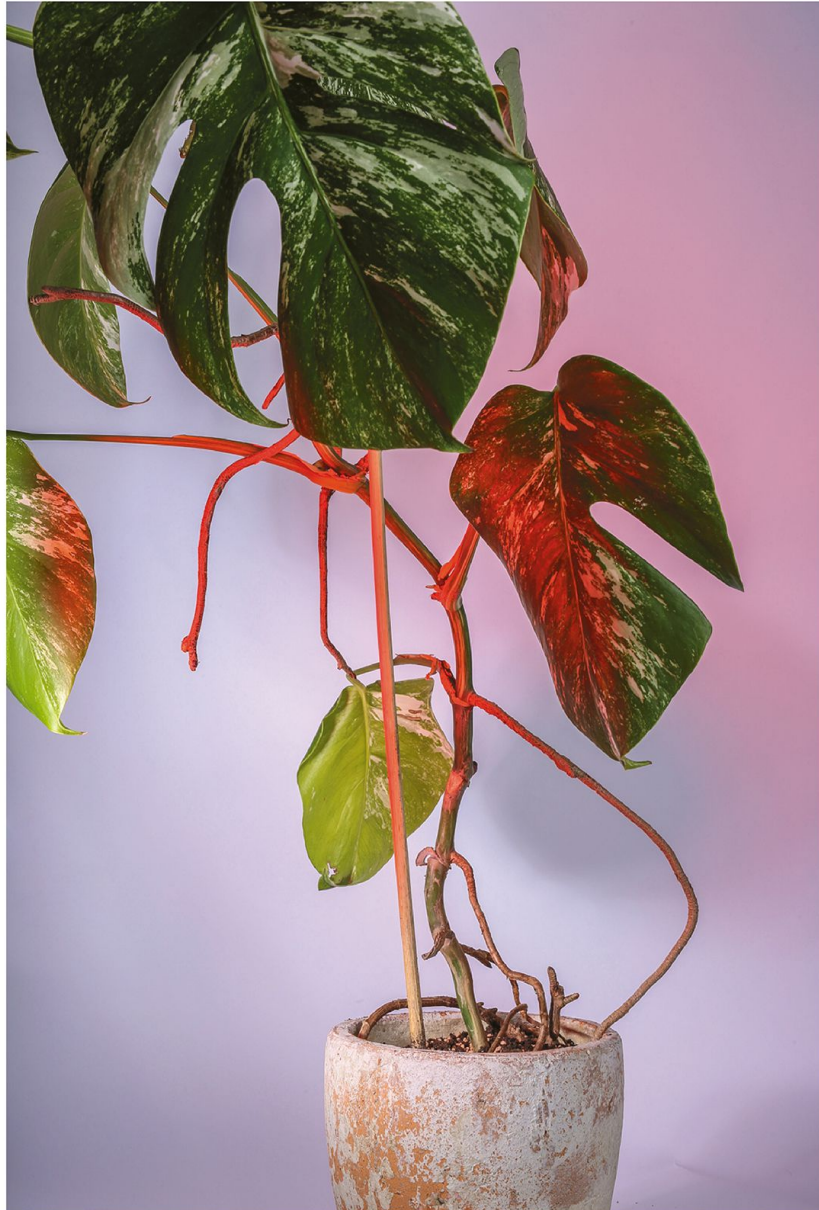
Nors Lietuvoje žalieji devintojo dešimtmečio liudininkai vis dar aptinkami vyresnio amžiaus žmonių namuose, tenka atsiminti, kad tada kartu su garintais džinsais, ribų neturėjusiais petukais, neoninėmis spalvomis ir mižiniškais auskarais į madą atėjo ir plastikinės gėlės. Todėl nuo kandžių saugojusi skydalapė pelargonija (*Pelargonium peltatum*), žaidzas ir peršalimą gydęs medėjantysis alavijas (*Aloe arborescens*), laimę ir pinigų nešęs tikrasis storlapis (*Crassula ovata*) palengva traukėsi iš svetainės ir dažniau vietą rasdavo blokinio namo laiptinėje. Tuo pat metu plastiko žiedai žavėjo ir už geležinės uždangos gyvenusius žmones. Tačiau gali būti, kad juos tiesiog išvargino dešimtmetį trukęs rūpinimasis nuolat ištroškusių augalų armija.

Būtent tada, praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje, pasaulyje ritosi pati didžiausia kambarinių augalų buma banga. Septintojo dešimtmečio karų, sukilimų ir krizių varginami žmonės ieškojo atsvaros: kūrėsi alternatyvų gyvenimo būdą išpažįstančios bendruomenės, judėjimai už taiką ir meilę. Nors gėlės ir tapo pacifizmo simboliu, niekas joms netrukė užkariauti svetainių, virtuvių ir vonios kambarių. Makramė technika pintuose laikikliuose besisupančiomis džiunglėmis pasirūpinti buvo tikrai nelengva, todėl ne veltui tokie kantrūs augalai kaip kuokštinis chlorofitas (*Chlorophytum comosum*), dryžuotji tradeskantė (*Tradescantia zebrina*) ir įvairūs inkstapaparčio hibridai buvo ryškiausias to laikotarpio žvaigždės.

Kol hipiai gyveno gėlėmis puoštuose automobiliuose, madingiems septintojo dešimtmečio švarių linijų ir plastmasinių detalių gausa pasižymėjusiems interjerams tiko ne bet kokie augalai. Nuostabiosios monsteros (*Monstera deliciosa*), kalijos (*Calla*) ir fikusai dideliais lapais (*Ficus elastica* bei *Ficus lyrata*) to laikotarpio interjero žurnaluose byloja, kad pirmenybė buvo teikiama masyviems ir skulptūriškiems augalams.

Svingo eros metu skintomis gėlėmis žavėtasi labiau nei vazoniniais augalais, tačiau sakoma, kad fuksijų (*Fuchsia*) žiedų forma greičiausiai įkvėpė ne vieną aukštosios mados kūrėją.

Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Airijos Karalystės karalienės Viktorijos valdymo laikų (1837–1901 metų) interjerai greičiausiai ir tapo pavyzdžiu aštuonjo dešimtmečio namų šeiminiškoms. To meto aukštuomenė buvo tikri kambarinių gėlių pionieriai Europoje. Turtus ir statusą buvo priimta demonstruoti kabančiais paparčiais, kampe prie sofos stovinčiomis palmėmis ir ant palangės pūpsančiais kitais egzotiškais augalais.

Dvariškiai finansuodavo botanines ekspedicijas, aristokratai lenktyniaudavo vieni su kitais, kurio oranžerijoje daugiau retų augalų rūšių. Lygiai taip pat kaip šiandien tuo metu buvo tikima gamtos galia ir tvirtinama, kad jos grožis teigiamai veikia žmogaus moralę. Daugiau laisvalaikio turintys turtingi miestiečiai stačia galva puolė į naujus pomėgius, susijusius su botanika: rinko ir spaudė laukų gėles, domėjosi augalų klasifikacija, augino juos namuose ir šildomuose šiltnamiuose.

Tačiau iki pramonės revoliucijos (1760–1840 metais) šalti ir tamsūs namai visai netiko augalams. Tik atsiradus naujoms gamybos technologijoms ir ėmus stiklą gaminti pramoniniu būdu, gamta ėmė skverbtis vidun. Gotikinis architektūros stilius Didžiojoje Britanijoje patyrė atgimimą: grįžo erkeriai, priangiai virto stiklintomis verandomis, langai tapo aukštesni – atrodo, būstai keitėsi tam, kad patenkintų aspidistrų ir paparčių reikalavimus. Vaizduotė liejosi per kraštus: užsandarinę langų šonus ir prijungę papildomą stiklo lakštą auksarankiai pasigaminavo psiauu pravirą vivariumą. Labiau linkę rizikuoti ten įkurdindavo net akvariumą. Šaltuųjų metų laiku šios konstrukcijos būdavo šildomos žibalinėmis ar dujinėmis lempomis, todėl atslinkus sutemoms namų langai šviesdavo lyg pasakų žibintai.

Lietuvos bajorai nieku gyvu nenorėjo nusileisti vakarietiškiems interjerams dekoru ar augalų gausa. Kiekvieno turtoolio namuose puikavosi po bent vieną palmę ir papartį. Džiunglės viename kambario kampe, žinoma, buvo siekiamybė. Tačiau pramonės revoliucija iš Jungtinės Karalystės iki Rytų Europos atkeliovo šimtmečių vėliau, todėl kambarinių augalų bumus Lietuvą pasiekė tik XIX ir XX amžių sandūroje.

Kaip atrodė augalų entuziastų favoritai, nesunkiai sužinosime pavartę senus dvarų fotografijų albumus. Kantriausieji išmanymo ir laiko stoką, dulkes bei užterštą orą kentėjęs kambarinis augalas buvo aukštoji aspidistra (*Aspidistra elatior*). Nepakenčianti perlaistymo, dažno persodinimo ir saulėkaitos, ji buvo idealus to laikotarpio namų gyventojas. Dar populiarumu nenusileido galenis (*Abutilon*) – svetainės klevas. O jazminaitis (*Jasminum officinale*), žiemą apsipilantis kvapniais žiedais, greičiausiai ir įkvėpdavo jaunuolius kurti romantiškus posmus. Ryškūs fuksijų (*Fuchsia*) žiedai puošdavo rytinius bei vakarinius langus ir ištvėrdavo tų laikų būstus košūsius skersvėjus. Jei namuose nebuvo verandos ar plačių langų, visada buvo galima pasitikėti paparčiais. Patys turtingiausi įsirengdavo florariumus – miniatiūrinius stiklinius šiltnamius lepioms užjūrio rūšims, o nemėgsiantieji išlaidauti grožėdavosi tuo metu iš proto visus vedusiu ilgalapiu inkstapaparčiu (*Nephrolepis exaltata*). Dažniausiai interjere jų būdavo tiek daug, kad grasindavo patekti į sriubą ar užstoti skaitomos knygos puslapius. Dėmesiu paparčiai dalijosi su palmėmis. Forsterio hovėja (*Howea forsteriana*), kilusi iš Madagaskaro, buvo visų populiariausia. Ne atsitiktinai vadinama svetainės palme – kiek tik ieškojau archyvinių nuotraukų, nė vienas dvaro interjeras neapsiejo be šių augalų.

Viduramžiais Lietuvoje ir Europoje niekas kambarinių augalų neaugino. Užtat XVI–XVIII amžių didikai smaguriavo citrinomis, granatais, apelsiniais. Net šviežių figų valgė. O bulvė iki XVI amžiaus pabaigos dvaruose buvo auginama kaip darželio gėlė. Tokia egzotiška ir verta prieš kitus pasipukuoti tuomet ji buvo. Už bulvių, agurkų ir pomidorų atsiradimą Lietuvoje galime dėkoti didžiai Lietuvos kunigaikštieni Bonai Sforzai d'Aragonai. Nors paprastesni žmonės baidėsi tų raudonų nuodingų obuolių kaip velnio. Mat kai tik ponai pavaldydavo šių vaisių, dažnai sunegaludavo ar net mirdavo. Labai ilgai niekas nė neįtarė, kad kaltos buvo alavo lėkštės, kurių sudėtyje daug švino. Jo lengvai išsiskirdavo, kai lėkštė susiliesdavo su pomidorų sulčių rūgštimi. Bet aš nukrypau į šoną...

Prieš 400 metų Lietuvoje šilčiau tikrai nebuvo. Egzotinius vaisius turtooliai auginavo oranžerijose (nuo žodžio orange – „apelsinas“ anglų kalba). Jose augo ir kiti egzotiniai augalai: laurų medžiai, mirtos, dygliuotieji zizifai (*Ziziphus spina-christi*), granatmedžiai, platanai, amerikietiškos kilmės jukos (*Yucca gloriosa*) ir tiesiosios raudūnės (*Erythrina stricta*). Radvilų dvaro oranžerijos Baltojoje Palenkėje tais laikais buvo didžiausios visoje Lietuvoje. Tačiau jos buvo pažeidžiamiausios dvaro statinys ir iki šių dienų neišliko. Senovinės dvarus vaizduojančios graviūros pasakoja mažiau nei archyvinės vėlesnių laikų nuotraukos. Štai žvelgdama į Ilzenbergo dvaro verandos nuotrauką, kurioje milžiniška lokio iškamša laiko ne ką kita, o ciklameną, nusprendžiu, kad jau laikas į savo instagramo paskyrą įkelti po vasaros miego pabudusio ir pražyduosio ciklameno (*Cyclamen hederifolium*) portretą...

- 1 Instagramo socialinio tinklo platformoje pirmadieniais įkeliamos grotažymėmis „Monsteros pirmadienis“ žymimos nuotraukos, vaizduojančios *Monstera deliciosa*.
- 2 Kasmė „National Garden Survey“ (angl. „Valstybinės sodo apklausa“) atliekamas augalininkystės ir sodininkystės rinkos tyrimas.

Vilniaus gimdymo namai

34

Vilniaus gimdymo namų lankytojus pasitinka labai tvinpykšiškas priimamasis. Didžiulė patalpa, kurios paskirtis iš pirmo žvilgsnio – pristatyti ilgesingai pro langą žvelgiančią monstera. Galinę sieną puošiantis Marijos Švažienės gobelenas „Medis“, atrodo, tarnauja kaip fonas šiam augalui.

Vabzdžiaėdžių augalų vilionės ir pinklės

174

Charlesas Darvinas yra prisipažinęs, kad labiau už rūšių kilmę jam rūpi saulašarės. Gamtininko dėmesiu su vabzdžiaėdžiais augalais dalijosi ne tik žymusis veikalas „Rūšių atsiradimas“, bet ir jo žmona, o viename iš daugybės laiškų, skirtų draugams botanikams, jis yra pasakęs, kad saulašarę gins ir saugos iki pat savo mirties.

Vabzdžiais paskanauti mėgstantis augalas jautrusis musėkautas (*Dionaea muscipula*) Charlesą Darviną žavėjo užsiveriančių gaudyklių greičiu. Nieko nuostabaus, kad šie augalai taip susuko galvą net visko mačusiam tyrinėtojiui. Saulašarės (*Drosera*) ir musėkautai (*Dionea*) – judriausi plėšrūnai. Įdomu, kad abu priklauso saulašarinių augalų šeimai, bet turi labai skirtingas gaudykles.

Jautrusis musėkautas – vienintelė musėkautų genties rūšis, yra endeminis Šiaurės ir Pietų Karolinos (JAV) augalas. Gaudyklėje yra keli jautrūs spygliukai. Vieną sykį juos palietus, nieko neįvyksta. Taip augalas reaguoja gamtoje, jei į gaudyklę įkrinta šakelė ar užmina koks gyvūnas. Bet jei per spyglielius ropoja vabzdys, spąstai užsiveria greičiau nei per sekundę. Šonuose esančios į spyglius panašios išaugos veikia kaip sietuvai – paleidžia smulkius vabzdžius, dėl kurių neverta vargti.

Riebesnė besikepurnėjanti musė toliau dirgina gaudyklę, tad iš jos vis stipriau susispaudžiančių sienelių ima sunktis virškinamieji enzimai. Po maždaug dešimties dienų gaudyklė atsiveria, ir mes galime pasigrožėti tuo, kas liko iš musės ar voro. Chitino šarvus gamtoje dažniausiai išplauna lietus arba nupučia vėjas. Musėkautas – ne tik aktyvus medžiotojas, jis turi ir paprastą atmintį – išmoka nebesusiverti lyjant lietu. Šio augalo be priežasties geriau nekutenti, nes kiekviena gaudyklė savo gyvenime gali užsiverti ir atsiverti 3–5 kartus, o paskui nunyksta.

Musėkautų giminaičių saulašarių yra beveik 200 rūšių, ir sutinkamos jos visame pasaulyje. Šių mėsdžių gaudyklės visai kitokios ir veikia kaip tas neišvaizdus lipnus popierius musėms gaudyti – lapeliai padengti plonyčiais plaukeliais, kurių galai išskiria virškinamąjį skystį. Blizgančių lašelių ir kvapo suvilioti vabzdžiai įklimpsta, o kad virškinimas būtų efektyvesnis, vienos lapo pusės laštelės ima sparčiai tįsti. Todėl augdamas lapas vyniojasi į vidų ir apkabina auką. Kai naudingosios medžiagos per lapo paviršių ir plaukelius jau būna pasisavintos, ima augti kita lapo pusė, ir šis išsitiesia. Kai kurių rūšių saulašarės, kaip antai *Drosera burmannii*, sugeba susukti lapą per gerą minutę.

Yra viena saulašarė, kurios medžiojimo būdas yra pusiau katapultinis, pusiau lipnaus popieriaus. *Drosera glanduligera* turi dviejų tipų plaukelius. Vieni yra ilgesni ir išsidėstę palei augalo perimetrą, kiti – pasidengę skysčiu. Tokia sistema labai efektyvi, jei musė pasitaiko ypač įtari ir nusprendžia iškart netūpti ant lipnių plaukelių, dairosi iš toliau. Sudirginti ilgieji plaukeliai staigiai susilenkdami nusiųdžia neapsisprendėlę tiesiai ten, kur reikia.

Tuklės (*Pinguicula*), visai kaip ir saulašarės, gaudo smulkius vabzdžius lipniais lapeliais. *Pinguicula ehlersae* ir morano tuklę (*Pinguicula moranensis*) namuose galima auginti vietoj neišvaizdžios pakabinamos lipnios juostos musėms gaudyti. Ypač tuklėms gerai ten, kur nuolat skraido grybeliniai uodeliai ir vaisinės muselės.

Vieni gražiausių vabzdžiaėdžių yra saracėnijos (*Sarracenia*) ir heliamforos (*Heliamphora*). Jos ne tik įspūdingų formų, bet ir tvarkingos valgytojos. Maistas virškinamas paslėptas nuo akių – taurės formos gaudyklėse. Šių taurių vidus padengtas lengvai nutrūpančiu vaškingu sluoksniu. Ryškių augalo spalvų suvilioti vabzdžiai lipa vidun, paslysta ir nebegali išsikapanoti. Nuvargę įkrinta į taurės viduje telkšantį skystį ir ten lėtai suvirškinami. Saracėnijos, kilusios iš Šiaurės Amerikos žemyno, turi nedidelį stogelį, apsaugantį nuo lietaus pertekliaus. Taurių skystį augalas paaštrina išskirdamas virškinamųjų enzymų.

175

Vabzdžiaėdžių augalų vilionės ir pinklės

Heliamforos, augančios tik Pietų Amerikoje, stogelio neturi. Tam, kad aukos neišplauktų, ašoteliai nuo persipildymo vandeniu apsaugoti panašiai kaip mūsų vonia – tam tikrame aukštyje yra tarpelis pertekliniam vandeniui išbėgti. Heliamforos neišskiria enzymų, bet bendradarbiauja su virškinimą gerinančiomis bakterijomis.

Pirmieji tyrinėtojai, į Aziją atvykę iš kultūringosios Europos, buvo maloniai nustebinti puikias manieras turinčių beždžionėlių. Žvėreliai susėdę medžiuose lyg damos kažką gurkšnojo iš puodelių. Pabaidytos ponitutės išsilakstė, tačiau keistasis servizas taip ir liko kyboti šakose. Apžiūrėję indelius iš arčiau tyrinėtojai suprato, kad tai augalų dariniai, pilni skanaus skysčio. Greičiausiai ponai patys jo paragavo ir netrukus pasigailėjo. Plėšrios lianos ašoteliai (*Nepenthes*) savo gaudyklių nektaru pritraukia ne tik vabzdžius, smulkius roplius ir varliagyvius. Yra rūšių, kurios mieliau veikia tualetu principu. Suviliotas gardaus nektaro, patogiai patiekto *Nepenthes rajah*, *N. macrophylla* ar *N. ampullaria* gaudyklės prieangyje, kirstukas *Tupaia montana* ar žiurkė *Rattus baluensis* įsikuria virš augalo ašotelio. Šis nemažas, nektaro daug, kol viską nulaizai – gali prireikti ir pas nykštukus apsilankyti. Vabzdžiaėdžiai yra tingūs augalai – pasisavinti azotą iš spirių juk daug lengviau nei iš žiurkės lavonėlio.

Yra po vandeniu medžiojančių augalų. Pūslėtoji aldrūnė (*Aldrovanda vesiculosa*) panašiomis į jautriojo musėkauto gaudyklėmis medžioja žuvis mailių, sraigėles ir smulkius vėžiagyvius. O skendenis (*Utricularia*) smulkius vėžiagyvius, nematodus ir pirmuonis pagauna mažutėse kamerose susidariusiu vakuumu.

Namuose taip pat galima įkurti pelkių ar džiunglių kampelių, tačiau būtina žinoti, kokios rūšies augalus turite. Vieni auga aukštai kalnuose, todėl jiems reikia nuolatinės vėsos, kiti – ten, kur visą laiką šilta, o tretiems būtinas vėsus žiemos poilsis.

Jautrusis musėkautas

(*dionaea muscipula*)

180

Parduotuvėje įsigiję jautrujį musėkautą, išlaisvinkite jį iš uždaro indelio, kurio paskirtis – apsaugoti augalą kelionės metu iš augalų ūkio iki parduotuvės lentynos. Neskubėkite persodinti. Tegul augalas pripranta prie naujų gyvenimo sąlygų ir sutvirtėja. O jei persodinti būtina, apgaubkite porą savaičių polietileno maišeliu.

Kiekvienas lapelis su gaudykle gyvena maždaug mėnesį. Sveikas ir stiprus musėkautas pavasarį ir vasarą turėtų nuolat augintis naujas gaudyklės. Dauginti šį augalą geriausia pavasarį dalijant kerą.

DRĖGMĖ IR LAISTYMAS

Labai svarbu pastatyti vazoną į indą, kuriame pripilta 1–2 centimetrai vandens. Jis niekada negali išdžiūti. Musėkautai – jautrūs druskoms augalai, todėl kietas vanduo iš čiaupo netinka. Ypač pakenkti gali filtruotas arba geriamasis vanduo iš buteliukų. Laistymui naudokite distiliuotą, atvirkštinės osmozės arba už miesto surinktą lietaus vandenį.

ŠVIESA

Kita sąlyga, būtina ilgam ir laimingam musėkautų gyvenimui – pakankamas šviesos kiekis. Statykite augalą kuo daugiau tiesioginės saulės gaunančioje vietoje. Vasarą iki šalnų tegul praleidžia lauke. Šiam augalui kasdien reikia maždaug 6 valandų tiesioginės saulės. Tiek šviesos yra toli gražu ne kiekvienuose namuose, todėl gali tekti įrengti dirbtinį apšvietimą. Skaitykite p. X. Nuo ankstyvo pavasario iki spalio lempos gali degti po 16 valandų per parą, likusius mėnesius – 12 valandų.

SUBSTRATAS IR PERSODINIMAS

Musėkautų šaknys labai prastai išsivysčiusios, tad vazonėlis tegul būna kuo mažesnis, maždaug 8 centimetrų pločio ir 10 centimetrų aukščio. Tik kai jau gaudyklės ima augti už vazono kraštų, persodinkite augalą į platesnį vazoną. Geriausia, jei jo aukštis kiek didesnis už plotį. Substrate neturi būti jokių organinių medžiagų, todėl sumaišykite lygiomis dalimis durpes su akvariumams skirtu smulkesniu žvyru. Vietoj jo tinka ir vermikulitas, o perlite gali imti kauptis druskos.

POILSIS

Artėjant žiemai musėkautai gali susiruošti poilsio – nustoti augti. Geriausia, jei jie žiemoja šviesoje, vėsioje patalpoje, pavyzdžiui, rūsyje su langais. Kartais patariama augalą įkurdinti ir šaldytuve, tačiau prastas vėdinimas gali musėkautą pražudyti. Todėl rekomenduojama jį laikyti daržovėms skirtame skyrelyje išimtai iš substrato. Jei vėsiaus kampelio neturite, o šaldytuvą kiek gąsdina, auginkite musėkautą kuo arčiau lango – ten vėsiausia. Jei pastebite kraunamą žiedyną, nukirpkite jį taupydami augalo energiją.

TRĄŠOS IR VABZDŽIAI

Vabzdžiaėdžių augalų niekada papildomai netręškite. Juk *Dionaea muscipula* tam ir įsigijote, kad galėtumėte pamaitinti gyvū maistu. Didelės kirmėlės ir sraigės gali prisigrauzti pro gaudyklių sienelės, o labai stambus grobis ims pūti ir pražudys gaudyklės. Vasarą pasiūlykite gyvū musių. Kad nenuskristų nuo gaudyklių, palaikykite vabzdžius porą valandų šaldytuve – taps tingesni. Žiemą galite maitinti atitirpintomis uodo trūklio lervomis, skirtomis akvariumų žuvytėms. Pincetu maisto įdėję į gaudyklę, plaukelius dirginkite tol, kol ji užsivers. Po to dar reikia gaudyklę šiek tiek pamasažuoti, kad augalas pamanytu, jog joje kažkas juda.

Svečiuose pas Liną, pametusią galvą dėl vabzdžiaėdžių augalų ir orchidėjų

Orchidėjininkų forume Linos Deimantavičiūtės iš Kauno orchidėjų nuotraukos ir patys augalai visada neprikaištingi. Socialinį darbą su įvairaus amžiaus ir negalią turinčiais asmenimis dirbanti augalų entuziastė darbovietėje savo pomėgiu mėgina užkrėsti kitus arba pasinaudoti palangėmis, kurių jau trūksta savuose namuose.

Jos patirtis su kambariniais augalais prasidėjo nuo mažumės. Nemažai laiko prabėgdavo pas senelius, o jie augino įvairiausių augalus ir daržoves. Ypač močiutė mėgo gėles. Sovietmečio laikais buvo daug mažesnis kambarinių augalų pasirinkimas, todėl koks gabaliukas, gautas nuo pažįstamų žmonių palangių, būdavo saugomas ir mylimas. Be to, nebuvo tokios gausybės informacijos, ypač apie egzotinius augalus, kaip šiais laikais. Augalų mylėtojai informacija dalijosi iš lūpų į lūpas, o jeigu į rankas papuldavo kokia mokslinė knyga, ji būdavo labai saugoma. Paauglystėje Lina augino daugiausia lapinius kambarinius augalus: įvairių formų lapų ir spalvų begonijas, marantas, buvo ir lapenių, kaktusų, sanpaulių, storlapis ir kolerija. Pastaruosius du augalus ji išsaugojo iki šių dienų.

Paauglystėje netekusi močiutės, Lina prarado ir meilę augalams. Ilgai nekreipė į juos dėmesio ir nė neįtarė, kad vėl ims azartiškai kolekcionuoti. Sulaukusi 26 metų dėl neišskios, kaip pati sako, priežasties vėl nutrūktgalviškai puolė į augalų pasaulį.

„Iš pradžių pradėjau puoselėti lauko augalus ir išlikusius kambarinius: storlapį, koleriją, kelias begonijas. Į orchidėjų pasaulį įsisukau, kai nusipirkau pirmąją orchidėją – *Dendrobium Noid* (irgi turiu iki šių dienų) ir kai į rankas pakliuvo plona į lietuvių kalbą išversta knygutė „Orchidėjos. Mažoji enciklopedija“. Prieš 10 metų skaičiau su dideliu susižavėjimu, buvo sunku patikėti tokia orchidėjų įvairove pasaulyje. Skyrelis apie raibuoles buvo tiesiog prarytas akimis, ir nuo tada jos tapo mano meile iš pirmo žvilgsnio. Jeigu tuomet kas būtų pasakęs, kad turėsiu orchidėjų kolekciją, kurią sudarys per šimtą vienetų skirtingų rūšių ir hibridų, niekaip nebūčiau patikėjusi“, – prisimena Lina.

Vabzdžiaėdžius augalus ji pradėjo kaupti su savo kolerija dalyvaudama 2010 metais organizuotoje „Žaliųjų horizontų“ parodoje Kaune. Su musėkautais jau buvo tekę susidurti, bet dėl informacijos trūkumo niekaip nesisekdavo auginti. O parodoje pamatytos saulašarės, tuklės, ąsoteniai ir kiti vabzdžiaėdžiai Liną

tiesiog užbūrė. Net nepajuto, kaip įklimpo ir į vabzdžiaėdžių liūną. Tai tapo hobiu, kuris jau 10 metų atima sveiką protą ir nemažą laisvalaikio dalį, nes reikia pasirūpinti 42 skirtingų rūšių, veislių ir hibridų vabzdžiaėdžiais, o kur dar orchidėjos ir tilandsijos.

Linai neretai tenka sulaukti klausimo apie musgaudžių auginimo iššūkius. Dažniausiai omenyje turimi musėkautai, kuriuos žmonės atpažįsta dėl jų gebėjimo labai greitai sugauti grobį neįprastos formos lapais – gaudyklėmis. Kai kaunietė pati pradėjo juos auginti, nedaug tuo metu rado entuziastų, kurie musėkautus būtų jau kelerius metus sėkmingai auginę namų sąlygomis ir būtų galėję pasidalyti patirtimi. Dėl to teko pačiai apie juos daug skaityti ir stebėti savo augininius.

„Žinoma, dėl nepatyrimo ir informacijos trūkumo dariau daug klaidų, turėjau ir praradimų, bet atkakliai ieškojau musėkautams tinkamiausių auginimo sąlygų savo namuose. Dabar galiu drąsiai sakyti, kad jų auginimas ir priežiūra didelių rūpesčių nesukelia.“ Vabzdžiaėdžių kolekciją papildė įvairios saulašarės (*Drosera*), saracinėjos (*Sarracenia*), tuklės (*Pinguicula*), skendeniai (*Utricularia*), ąsoteniai (*Nepenthes*) ir kiti. Jau vien pati žodžių sandūra „vabzdžių ėdikai“ žadina smalsumą. Linai labai patinka saulašarės. Ypač pavasarį, kai stipriai šviečiant saulei lapelius nusagsto blizgūs, lipnūs rasos lašeliai. Saracinėjos užaugina įvairaus dydžio rausvais, gelsvais ir balkšvais atspalviais išmargintas tūtas, kurių aukštuose spąstuose įkalinamos smalsuolės musės, vapsvos ir širšės. Pažiūrėję į tukles daugelis susimąstytų: kas jose gražaus? Bet tie trapūs, nekalti lapeliai irgi pavojingi labai smulkioms muselėms. Vasarą tuklės ant laibų stiebelių išskleidžia žibutes primenančius žiedelius.

„Greičiausiai neturėčiau tokios gausios ir įvairios augalų kolekcijos, jeigu neįgyvenčiau nuosavame name su rūsio. Didžiąjai daliai vabzdžiaėdžių pagal jų natūralią prigimtį būtinas vėsus poilsio režimas. Mūsų lietuviškos žiemos yra per šaltos, tam pritaikyto šiltnamio neturiu, o oranžerija – kol kas tolimesniam svajonė, tad gelbėja rūsūs.“

Orchidėjininko, giliai įklimpusio orchidėjų liūne, kolekcijoje ima dominuoti neįprasti ir lepūs egzemplioriai. Mažutį atogrąžų lopinėlių mėginama kurti orchidariume: samanomis apžėlusios šakos ar akme-

nys, ant jų klestinčios miniatiūrinės orchidėjos. Bet tie, kurie bandė, gali papasakoti, kad orchidariumo įrengimas reikalauja daug išlaidų, reikia nuolatinės priežiūros ir kantrybės. Ne visiems pasiseka įgyvendinti savo idėjas. Su tuo susidūrė ir Lina. Dėl vietos trūkumo nestandartinį akvariumą mėgino paversti orchidariumu, tačiau po metų pusantrų suprato, kad žaliosios oazės neįmanoma sukurti turint daug labai skirtingų augalų rūšių. Dabar jos orchidariumas veikia kaip stiklinis sandėliukas, padedantis peržiמותi mažiems lepiams augalams.

Sunkiausia, kai netenki kelerius metus puoselėto ir gražiai nuaugusio augalo. Skaudu, nes nauja tokios pačios rūšies įsigyta orchidėja ar vabzdžiaėdis atkeliauja nedideli, vėl reikia daug pastangų, laiko ir kantrybės, kad prisijaukintum. Bet įdomiausia, kad net ir tokios nesėkmės bei praradimai neatbaido nuo noro auginti šias užsispyrėles. Po žiemos tarp or-

chidėjų augintojų galima išgirsti kalbant: „Daugiau nieko nepirksiu ir neauginsiu“, nes vėl kas nors noperžiemojo. Bet ateina pavasaris, ir visi vėl įsisuka į elektroninių parduotuvių verpetą. Nesėkmės neatbaido, bet koreguoja pasirinkimą. Jeigu nesiseka auginti vienos orchidėjų ar vabzdžiaėdžių rūšies, renkiesi kitą.

Lina atvira, kad knygų skaitymas ir žiūrėjimas į gražius augalų nuotraukas internete neužpildo širdies smalsumo kertelių taip, kaip kad pamačius augalą savo akimis. Todėl ji stengiasi kasmet aplankyti gražiausius ir saugomus Lietuvos gamtos kampelius, kuriuose tik su rezervatų gidų pagalba galima atrasti tuos kelis belikusius laukinių orchidėjų egzempliorius ar paklampoti pelkėse beiškant augalų plėšrūnų.

